

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐỖ VĂN THẮNG

**DẠY HỌC PHẦN LÝ LUẬN VĂN HỌC Ở LỚP 10
THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC ĐỌC - HIỂU
TÁC PHẨM VĂN CHƯƠNG CHO HỌC SINH**

Chuyên ngành: Lý luận và phương pháp dạy học Bộ môn Văn - Tiếng Việt

Mã số: 60.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: TS. Hoàng Mai Diễn

THÁI NGUYỄN – 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan rằng đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi và được sự hướng dẫn khoa học của TS. Hoàng Mai Diễn. Các nội dung nghiên cứu, kết quả trong luận văn này là trung thực và chưa từng được công bố dưới bất kỳ hình thức nào. Nếu phát hiện có bất kỳ sự gian lận nào tôi xin chịu hoàn toàn trách nhiệm về nội dung luận văn của mình.

Mọi sự giúp đỡ cho việc thực hiện luận văn này đã được cảm ơn và các thông tin trích dẫn trong luận văn đều được ghi rõ nguồn gốc.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2016

Tác giả luận văn

Đỗ Văn Thắng

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới thầy giáo hướng dẫn khoa học **TS. Hoàng Mai Diễn**, đã tận tình hướng dẫn tôi trong suốt quá trình thực hiện luận văn.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban giám hiệu, khoa Sau đại học, khoa Ngữ văn, các thầy cô giáo giảng dạy cùng toàn thể các bạn học viên lớp cao học K22 trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tận tình giảng dạy, góp nhiều ý kiến quý báu cho tôi trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu khoa học và làm luận văn.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban giám hiệu, các thầy cô giáo và các em học sinh của trường THPT Trục Ninh B đã giúp đỡ tôi trong quá trình nghiên cứu.

Chân thành cảm ơn những tình cảm quý báu của những người thân, bạn bè, đồng nghiệp đã cổ vũ, động viên, góp ý và tiếp thêm động lực để tôi hoàn thành luận văn này.

Mặc dù có nhiều cố gắng, nhưng do thời gian có hạn và năng lực bản thân còn nhiều hạn chế trong kinh nghiệm nghiên cứu, nên luận văn không tránh khỏi những thiếu sót. Tôi rất mong nhận được ý kiến đóng góp, chỉ bảo của các thầy, cô giáo và các bạn đồng nghiệp.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2016

Tác giả luận văn

Đỗ Văn Thắng

MỤC LỤC

Trang

Trang bìa phụ	
Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
Danh mục những chữ viết tắt.....	iv
Danh mục bảng	v
MỞ ĐẦU	1
NỘI DUNG	8
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA ĐỀ TÀI	8
1.1. Cơ sở lý luận.....	8
1.1.1. Một số vấn đề về dạy học LLVH ở trường THPT	8
1.1.2. Một số vấn đề về dạy học theo hướng phát triển năng lực đọc - hiểu TPVC.	19
1.2 Cơ sở thực tiễn.....	28
1.2.1. Thực trạng dạy học LLVH ở trường THPT	28
1.2.2. Thực trạng dạy - học bài học “Văn bản văn học” và bài học “Nội dung và hình thức của văn bản văn học” trong SGK Ngữ văn 10	30
Chương 2. MỘT SỐ BIỆN PHÁP DẠY HỌC PHẦN LÝ LUẬN VĂN HỌC Ở LỚP 10 THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC ĐỌC - HIỂU TÁC PHẨM VĂN CHƯƠNG CHO HỌC SINH	38
2.1. Nhóm biện pháp hình thành tri thức LLVH ở lớp 10 theo hướng phát triển năng lực đọc - hiểu TPVC cho HS	38
2.1.1. Hướng dẫn học sinh tự học trước giờ LLVH	38
2.1.2. Sử dụng hệ thống câu hỏi gợi dẫn và hoạt động linh hoạt	42

2.1.3. Sử dụng ngữ liệu tiêu biểu trong làm cho các tri thức lí luận hiện lên sống động.....	46
2.1.4. Tăng cường cho học sinh thảo luận, hoạt động nhóm	48
2.1.5. Sử dụng công nghệ thông tin trong dạy học.....	50
2.2. Nhóm biện pháp vận dụng tri thức LLVH ở lớp 10 theo hướng phát triển năng lực đọc - hiểu TPVC cho HS	52
2.2.1. Vận dụng lí thuyết về cấu trúc VBVH vào đọc - hiểu TPVC.....	52
2.2.2. Vận dụng lí thuyết về nội dung và hình thức của VBVH vào đọc - hiểu TPVC	59
Chương 3. THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM.....	64
3.1. Mục đích thực nghiệm.....	64
3.2. Phương pháp thực nghiệm.....	64
3.3. Đối tượng và địa bàn thực nghiệm	65
3.3.1. Đối tượng thực nghiệm.....	65
3.3.2. Địa bàn thực nghiệm	65
3.4. Nội dung thực nghiệm.....	65
3.5. Dạy học thực nghiệm.....	77
3.6. Đánh giá kết quả thực nghiệm.....	77
3.6.1. Biện pháp đánh giá	77
3.6.2. Hình thức đánh giá	78
3.6.3. Kết quả thực nghiệm	78
3.6.4. Nhận xét đánh giá kết quả thực nghiệm.....	80
KẾT LUẬN.....	83
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	85
PHỤ LỤC	

DANH MỤC NHỮNG CHỮ VIẾT TẮT

Giáo viên	: GV
Học sinh	: HS
Lí luận văn học	: LLVH
Nhà xuất bản	: Nxb
Tác phẩm văn chương	: TPVC
Trung học phổ thông	: THPT
Sách giáo khoa	: SGK
Sách giáo viên	: SGV

DANH MỤC BẢNG

	Trang
Bảng 3.1. Kết quả dạy thực nghiệm	78
Bảng 3.2. Kết quả dạy học đối chứng.....	79
Bảng 3.3. Tổng hợp so sánh bài học thực nghiệm với bài học đối chứng	79

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Lí luận văn học là một bộ phận của phân môn Văn học, nhưng lại có tầm quan trọng rất lớn đối với cả bộ môn và có quan hệ mật thiết với phân môn Văn học. Những kiến thức LLVH sẽ giúp GV trang bị cho HS những công cụ và phương tiện cơ bản để từng bước hình thành năng lực văn, đặc biệt là năng lực đọc - hiểu TPVC. Qua LLVH, HS có thể cảm thụ thẩm mỹ một cách có ý thức từ các phương diện của TPVH như: ngôn từ, hình ảnh, nhịp điệu. LLVH cũng giúp HS nâng cao năng lực tư duy. Đó là khả năng phát hiện vấn đề, đặt vấn đề trước một đối tượng, một hiện tượng nào đó của đời sống hiện thực hay đời sống văn học, khoa học. Ngoài ra, LLVH còn giúp HS bồi dưỡng năng lực diễn đạt.

1.2. Đối với bộ môn Ngữ văn trong trường THPT, lâu nay người ta mới chỉ quan tâm nhiều đến việc đổi mới dạy học TPVC, những kiến thức về Tiếng Việt, tập làm văn, đặc biệt là kiến thức về lí luận ít được quan tâm hơn. Trong khi đó LLVH là hệ thống tri thức có tính chất đặc thù trong chương trình Ngữ văn ở trường phổ thông, có khả năng trang bị những hiểu biết cơ bản về các khái niệm, đặc điểm có tính bản chất đặc trưng của văn học. Kiến thức bài LLVH ở các khối lớp nói chung và lớp đầu cấp là vô cùng cần thiết cho môn học, thậm chí được ví như những chiếc chìa khóa giúp HS mở được kho tàng văn học vốn vô cùng đa dạng, phong phú thông qua việc mã hóa tác phẩm văn học. Đánh giá việc dạy LLVH trong nhà trường THPT, GS. Phan Trọng Luận viết: *“chất lượng của việc dạy và học văn chương có được nâng cao hay không là phụ thuộc một phần không nhỏ vào việc dạy và học lí luận văn chương như thế nào”*. Đối với HS lớp 10 - lớp đầu tiên của cấp học THPT - bắt đầu một giai đoạn mới, nên những e ngại, kém hứng thú với việc học các bài về lí luận là khó tránh khỏi. Vì vậy, việc điều tra, khảo sát, tìm ra những biện pháp nhằm nâng cao hiệu quả của phần học này là điều cần thiết.

1.3. Trong thực tế, dạy học phần LLVH trong chương trình THPT nói chung và việc dạy học phần LLVH ở lớp 10 nói riêng gặp rất nhiều khó khăn: tri thức lí luận là những tri thức có tính chất khái quát, tổng hợp cao; kiến thức về LLVH và văn chương của HS còn yếu; nội dung bài học thường có dung lượng lớn nhưng thời gian để dạy học còn rất eo hẹp; kiến thức mang tính trừu tượng cao khiến người học khó hình dung, nắm bắt; nhiều GV có năng lực hạn chế khiến giờ dạy khô khan thiếu sinh động; HS thiếu hứng thú thậm chí coi thường giờ học... Những khó khăn trên đã khiến cho hiệu quả dạy và học phần LLVH đạt kết quả không cao.

1.4. Khi học phần LLVH, đa số các em HS mới chỉ dừng lại ở góc độ nhận biết. Tức là HS ghi nhớ, nhận diện, tái hiện được các khái niệm, tri thức lí luận đã học trong một hoàn cảnh cụ thể nào đó. Hoặc dừng lại ở góc độ thông hiểu - khả năng nắm được, hiểu được ý nghĩa của các khái niệm, hiện tượng, sự vật; giải thích được, chứng minh được, là mức độ cao hơn nhận biết. Khả năng vận dụng các tri thức LLVH vào việc tiếp nhận văn học, đọc - hiểu TPVC còn nhiều hạn chế.

Từ những lí do trên, chúng tôi mạnh dạn lựa chọn đề tài “*Dạy học phần lí luận văn học ở lớp 10 theo hướng phát triển năng lực đọc - hiểu tác phẩm văn chương cho học sinh*” nhằm khắc phục những khó khăn, giải quyết thực trạng trên, góp phần nâng cao hiệu quả dạy học phần LLVH này.

2. Lịch sử vấn đề

Trong cuốn “*Phương pháp dạy học*” (I.A.Rez, Phan Thiệu dịch, Nxb Giáo dục, Hà Nội, 1983), tác giả đã khẳng định tri thức LLVH là công cụ, phương tiện để bạn đọc đi vào chiều sâu của thế giới hình tượng nghệ thuật, kích thích sự hiểu biết, hứng thú của họ “*nắm được các khái niệm quan trọng nhất của lí luận văn học, những khái niệm này cần thiết hướng dẫn đi vào chiều sâu của bản chất nghệ thuật. Ngoài ra, tìm hiểu nguyên lí lí luận văn học sẽ kích thích tinh thần Số hóa bởi Trung tâm Học liệu – ĐHTN*”

<http://www.lrc.tnu.edu.vn>